

ارزیابی کتاب‌های درسی دوره ابتدایی بر اساس مولفه‌های سبک زندگی

ایرانی - اسلامی

محمد گودرزی^۱، محمدهاشم رضایی^{۲*}، علیرضا فقیهی^۳

چکیده

هدف از این پژوهش ارزیابی کتب درسی ابتدایی بر اساس مولفه‌های الگوی سبک زندگی ایرانی-اسلامی بود. روش پژوهش، تحلیل محتوای کیفی موردی بود. جامعه آماری پژوهش کلیه کتاب‌های درسی دوره شش ساله آموزش ابتدایی، در سال تحصیلی ۹۸-۹۹ است. نمونه آماری پژوهش شامل ۲۶ جلد کتاب درسی در پنج عنوان که تناسبی بیش‌تر با هدف و موضوع پژوهش داشتند، به روش نمونه‌گیری غیرتصادفی هدفمند انتخاب شدند. جهت تحلیل اطلاعات کیفی در روش تحلیل محتوای کیفی از روش کینگ و هاروکس با استفاده از نرم افزار MAXQDA-2018 استفاده شده است. نتایج حاصل از تحلیل سوال اول و دوم پژوهش نشان داد که بر اساس الگوی سبک زندگی ایرانی-اسلامی در مولفه، نگرش و گرایش‌ها، در ۶ پایه تحصیلی در کتاب فارسی بخوانیم و کتاب هدیه آسمانی بیش‌ترین فراوانی مربوطه به خرده مولفه شاعر و مناسک دینی است، اما در کتاب فارسی بنویسیم و کتاب مطالعات اجتماعی بیش‌ترین فراوانی مربوطه به خرده مولفه نشان‌های فرهنگی است. و در مولفه روابط انسانی، در ۶ پایه تحصیلی در کتاب فارسی بخوانیم، کتاب فارسی بنویسیم و کتاب هدیه آسمانی بیش‌ترین فراوانی مربوطه به خرده مولفه حرمت و احترام است، اما در کتاب تعلیمات اجتماعی بیش‌ترین فراوانی مربوطه به خرده مولفه جمع‌گرایی و فردگرایی است

واژه‌های کلیدی: کتب درسی، آموزش ابتدایی، بینش‌ها-گرایش‌ها، روابط انسانی، سبک زندگی ایرانی-اسلامی.

۱. دانشجوی دکتری فلسفه تعلیم و تربیت، دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی، دانشگاه آزاد اراک.

۲. استادیار فلسفه تعلیم و تربیت دانشگاه پیام نور.

۳. استادیار گروه علوم تربیتی دانشگاه آزاد اراک، اراک، ایران.

*. نویسنده مسئول مقاله: m.h_rezaee@yahoo.com

مقدمه

سبک زندگی هر فرد عبارت از چارچوب شناختی است که در آن، فرد رفتارهای خاصی را انتخاب می‌کند. این رفتارها به فرد کمک می‌کند تا با زندگی کنار بیاید (Bourdieu, 1382, pp. 79)، اما به طور کلی با وجود آشفتگی تعاریف نظری سبک زندگی، وجود محورهای مشترکی را در میان اکثر تعاریف موجود می‌توان حس کرد. نخست، تشابه و تمایز. در واقع سبک زندگی منظومی معنی‌دار از یک سری عناصر مرتبط است که کلی را پدید می‌آورند که از کل‌های دیگر متمایز است. دوم، سبک زندگی هم به پدیده‌های عینی مثل رفتار و هم به معنویاتی مثل ارزش و نگرش ناظر است. سوم، سبک زندگی با وجود تبعیت از سلیقه‌های شخصی، ماهیت جمعی دارد و فرد از بین این الگوهای جمعی انتخاب می‌کند. چهارم، سبک زندگی به نظر بسیاری نمادین بوده و بازتاب فرآیندها و ماهیت‌هایی مثل فردیت، هویت و شخصیت اجتماعی است و دست آخر اینکه افراد در برابر سبک زندگی منفعل نیستند (Mahdavi kani, 1387, pp 46-78). لذا، باورها، ارزش‌ها، آداب و عادات زندگی اجزای هویت اجتماعی جامعه انسانی به شمار می‌رود که خود معلول جهان بینی و ایدئولوژی همان جامعه انسانی است. این رفتارها در فرهنگ اسلامی، منبعث از جهان بینی توحیدی و تأمین‌کننده نیازمندی‌های مادی و معنوی انسان در دنیا و آخرت است. پیامدهای این سبک زندگی تأمین‌کننده‌ی رشد، تعالی و سعادت انسان می‌باشد. اعتدال در زندگی و رعایت فضیلت‌های اخلاقی از جمله ویژگی‌های بارز این سبک زندگی بشمار می‌رود (Bahonar, 1394, p 51). با توجه به این تفاسیر، این پژوهش در پی سوالی بنیادین و همه‌جانبه در این رابطه است. سوالی که در ابتدا به چستی مشکل پاسخ دهد، در ثانی چرایی ایجاد این مشکل را روشن سازد و در نهایت، از چگونگی حل این مشکل صحبت کند.

در رابطه با سبک زندگی، پژوهشگران گوناگون داخلی و خارجی ابعاد و مؤلفه‌های متفاوتی را برای سبک زندگی مطرح کرده‌اند. در مهم‌ترین پژوهش‌های میدانی اولیه مبتنی بر سبک زندگی، عناصر سبک زندگی در چند مقوله‌دارایی (کالاها، تجملی یا فرهنگی)، فعالیت‌ها (ورزش‌ها، بازی‌ها، تفریحات)، سبک پوشش و سبک غذایی جمع می‌شوند (Bourdieu, 1390, p 34). با گذشت زمان به تدریج جنبه‌های ذهنی و نیازهای ثانوی مثل روابط، ارزش‌ها و گرایش‌ها اهمیت بیشتری در سبک زندگی پیدا کردند. تحلیل سبک زندگی از تکیه‌ی صرف بر مفهوم مصرف‌گرایی در برابر تحلیل‌های ساختاری مثل طبقه و نقد نظام سرمایه‌داری، برجسته شده بود به ابعاد فرهنگی و معنوی‌تر زندگی سوق داده شد تا ابعاد گسترده‌تری از حیات اجتماعی را در برگیرد (Mahdavi kani, 1386, pp. 199-230).

در داخل کشور نیز محققان تلاش داشته‌اند تا با تکیه بر آموزه‌های غنی اسلامی و تمدن اصیل ایرانی ضمن تبیین سبک زندگی اسلامی ایرانی ابعاد و مؤلفه‌های آن را نیز تشریح کنند. معارف و قماشچی (1395, pp 93-124) مولفه‌های سبک زندگی اسلامی ایرانی در هشت حوزه طبقه‌بندی می‌کند، رضایی و همکاران (1394, p 54) مولفه‌های سبک زندگی اسلامی ایرانی را در سه مقوله تدوین کرده‌اند. اما مهدوی‌کنی (1387, pp. 46-78) در مقوله‌بندی جامعی، هم به جنبه‌های عینی و ظاهری سبک زندگی اسلامی ایرانی و هم به جنبه‌های ذهنی و معنوی آن پرداخته است. وی مؤلفه‌های سبک زندگی را در ۴ مؤلفه کلان طبقه‌بندی می‌کند که عبارتند از:

- ۱- اموال که شامل ۶ زیر مجموعه مسکن و املاک، اتومبیل، تلفن همراه و وسایل ارتباط جمعی، تزئینات و دکوراسیون، پوشش ظاهری و ثروت و دارایی می‌باشد.
 - ۲- فعالیت‌ها که شامل ۵ زیر مجموعه کار و تلاش فردی، تقسیم کار، شیوه گذران اوقات فراغت، تفریحات و ورزش و شیوه آرایش و پیرایش می‌باشد.
 - ۳- بینش‌ها، نگرش‌ها و گرایش‌ها که شامل هفت زیر مجموعه آینده‌گرایی و گذشته‌گرایی، دنیاگرایی، قدرت‌مداری، خوشبختی و سعادت، امنیت و آسایش، نشان‌های فرهنگی از قبیل: نشان‌های بومی و محلی، ملی، بین‌المللی، سنتی و مدرن و انجام شعائر و مناسک دینی می‌باشد.
 - ۴- روابط انسانی که شامل هشت زیر مجموعه جمع‌گرایی و فردگرایی، حرمت و احترام، ارتباط‌های گروه‌های اجتماعی، ارتباط‌های خانوادگی و خویشاوندی، ارتباطات مبتنی بر روابط شغلی و حرفه‌ای، ارتباطات فردی، نوع بیان و لهجه و لحن و گفتار می‌باشد.
- با توجه به تلاش غرب برای ترویج سبک زندگی مورد نظر خود در کشورهای مسلمان، نیازمند تدوین برنامه‌ای جامع و مدون مبتنی بر رویکرد ایرانی اسلامی هستیم که به خوبی بتواند در مقابل سبک زندگی غربی مقابله کند. همچنین، نیازمند وجود جوانان و نوجوانانی آموزش دیده و بزرگ شده مبتنی با ویژگی‌های این سبک زندگی می‌باشیم که این نوع سبک زندگی مبتنی بر رویکرد ایرانی اسلامی باید به صورت دقیق و پایه‌ای آموزش داده شود و لذا، بهترین حالت آن است که این سبک زندگی از زمان آغاز آموزش رسمی یعنی از نظام ابتدایی آغاز شود تا بتواند با شخصیت دانش‌آموزان عجین گشته و متناسب با رشد جسمی و شخصیتی آنان، این نوع سبک زندگی نیز در وجود آنان عمیق شود. در این بین، تربیت به عنوان سازه‌ی اصلی در رشد این دانش‌آموزان باید مبتنی بر این رویکرد بوده تا بتواند در مواقع مورد نیاز با اثرگذاری خود، در مقابل سبک زندگی غربی هم دوام بیاورد و مقاومت کند و هم بتواند بر آن غلبه کند. هرچند تلاش‌هایی در این زمینه در نظام آموزشی انجام گرفته است، از جمله اینکه در برخی از برنامه‌های درسی عنوان آداب زندگی و تربیت اسلامی در نظر گرفته شده است که در پایه‌های دوره ابتدایی تدریس می‌شود (Moazzi & Zarei, 1395, pp.14-87)، اما با این وجود، این نگرانی وجود دارد که خروجی آموزش و پرورش یعنی دانش

آموختگان دوره‌های گوناگون تحصیلی آنگونه که باید و شاید متخلق به رفتار مبتنی بر الگوی تربیتی سبک زندگی اسلامی-ایرانی نبوده‌اند (Rezaei & Jafari, 1394, pp.1-19). در این زمینه پژوهش‌هایی چند انجام گرفته که یافته‌های آن‌ها گواه مدعای مذکور است. به عنوان مثال، شریفی (1394, p 256) به آسیب‌شناسی سبک زندگی موجود ایرانیان پرداخته گزارش داده است بین سبک زندگی موجود و معیارهای سبک زندگی اسلامی فاصله وجود دارد.

این یافته‌ها نشان می‌دهند که اگر چه در نظام رسمی آموزشی ایران عزمی جدی برای ارایه الگوی تربیتی سبک زندگی اسلامی-ایرانی وجود داشته است، ولی نتایج پژوهش‌های انجام گرفته و نیز تجارب موجود نشان می‌دهد که بین آموخته‌ای دانش‌آموزان از نظر سبک زندگی با آنچه که در نظام آموزشی با عنوان الگوی تربیتی سبک زندگی اسلامی-ایرانی یاد می‌شود، تفاوت وجود دارد. همین امر موجب شد تا انگیزه لازم برای اجرای یک مطالعه ژرف‌نگر، منظم و علمی فراهم شود تا ضمن دستیابی به مبانی و آسیب‌های موجود در این زمینه درصدد ارایه راهکارهای تربیتی لازم برای کاهش شکاف موجود فراهم آید. نتایج گزارش‌ها و آمارهای رسمی و غیررسمی نشان می‌دهد که ایران در ابعاد گوناگون آموزشی، فرهنگی، اجتماعی، سیاسی و اقتصادی با آسیب‌ها و تهدیدهای گوناگونی مواجه است. از جمله می‌توان به گزارش سازمان بهزیستی کشور طی سال‌های اخیر اشاره کرد که در آن آمده است: به طور متوسط در هر سال شاهد رشد ۱۵ درصدی آسیب‌های اجتماعی از قبیل قانون‌شکنی، بحران هویت، افزایش جرائم جنسی، آمار بالای سقط جنین، خشونت و پرخاشگری، تحدید نسل، فرار دختران از خانه، شکاف طبقاتی، رشوه و ارتشا، دزدی و سرقت، طلاق، اعتیاد، ازخودبیگانگی و سرگشتگی فرهنگی، سوءاستفاده از فناوری، عدم وجدان اخلاقی و تعهد کاری، مهاجرت روستا به شهر و حاشیه نشینی هستیم (Radadi, 1387, pp. 186-196). این موارد نه تنها ضرر جبران ناپذیری به فرد می‌زند بلکه پیامدها و هزینه‌های اجتماعی و اقتصادی فراوانی را برای جامعه در بردارند، به لحاظ سیاسی و فرهنگی جامعه را دچار مشکلات ریشه‌ای و اساسی می‌کند و روند و روال تربیت را از یک سو سخت‌تر می‌کند و از سوی دیگر روند تربیت را متمرکز بر ابعادی پایین دست و ابتدایی می‌کند. بنابراین، نهادینه‌سازی سبک زندگی اسلامی در افراد جامعه بویژه کودکان و نوجوانان برای پیشگیری از گرایش آن‌ها به سمت این‌گونه آسیب‌ها بسیار ضروری است و تلاش و مشارکت دو سویه افراد، خانواده‌ها، رسانه‌ها، نهادهای مذهبی و اجتماعی و دولتی به ویژه نظام آموزشی را طلب می‌کند.

افزون بر این، نتایج این پژوهش می‌تواند ابعاد جدیدی از تأثیرات متقابل خانواده و آموزش و پرورش را آشکار کند که در آن سبک زندگی افراد در محیط آموزشی دارای چه خصیصه‌هایی است

و چه مقدار از این خصیصه‌ها متأثر از محیط‌های خانواده است و یا بر تغییر محیط خانواده تاثیرگذار است.

هم‌چنین، از نگاه اجتماعی سبک زندگی در رفتار فردی، خانوادگی، اجتماعی بسیار نقش آفرین بوده، بخشی از هویت افراد جامعه را تشکیل می‌دهد. هم سویی این هویت با آموزه‌های قرآنی و اسلامی در جامعه ایران ضرورت دارد.

۱. از سوی دیگر، نهادینه شدن سبک زندگی و گسترش و اشاعه آن به جوامع اسلامی دیگر در کنار الگوهای اداره جوامع و نظام‌سازی‌های دینی، ارکان اساسی برای ایجاد «دنیای اسلام» و «تمدن اسلامی» خواهد بود. لذا، باید تلاش نمود تا سبک زندگی غربی را که بی‌محابا تمامی دنیای اسلام را کم و بیش در نوردیده، کنار نهاده و با یکپارچه‌سازی سبک زندگی دینی درصدد ایجاد تمدن اسلامی برآمد. از سوی دیگر، نهایی‌ترین و اساسی‌ترین هدف سبک زندگی اسلامی، ساخت تمدن اسلامی است که رهبر انقلاب نیز به عنوان یک تئوریسین دینی بدان می‌پردازند و می‌گویند که سرنوشت حتمی عبارت از این است که تمدن اسلامی یک بار دیگر بر مجموعه عظیمی از دنیا پرتو خود را بگستراند و خطی که نظام اسلامی ترسیم می‌کند، خط رسیدن به تمدن اسلامی است (Khamenei, 1391, p89).

از سویی با توجه به کمبود پژوهش‌های داخلی و خارجی انجام شده در این زمینه و هم‌چنین، در جهت کمک به بهسازی نظام آموزشی و خانواده بر اساس سبک زندگی اسلامی - ایرانی، لذا، این پژوهش سعی دارد به سوالات زیر پاسخ دهد. در پایان با توجه به با بررسی همه جوانب الگوی مهدوی کنی که یکی از مطرح‌ترین و جامع‌ترین پژوهش‌های داخلی در زمینه سبک زندگی می‌باشد (Farhangi et al., 1395, pp. 23-51) لذا، با توجه به جامعیت این طبقه‌بندی در این مقاله از طبقه‌بندی مهدوی کنی (مولفه‌های سوم و چهارم) به منظور بررسی و ارزیابی کتب درسی دوره ابتدایی استفاده شده است.

۱- کتب درسی ابتدایی بر اساس مؤلفه‌ی (بینش، نگرش و گرایش‌ها) الگوی سبک زندگی اسلامی - ایرانی چگونه است؟

۲- کتب درسی ابتدایی بر اساس مؤلفه‌ی (روابط انسانی) الگوی سبک زندگی اسلامی - ایرانی چگونه است؟

تعریف مفاهیم و اصطلاحات

تعریف مفهومی

تعریف مفهومی سبک زندگی: سبک زندگی هدف فرد، خودپنداره، احساس‌های فرد نسبت به دیگران، و نگرش فرد نسبت به دنیا را شامل می‌شود (Feastji & Gregory, 1391, p. 104). اصطلاح سبک زندگی به روش زندگی مردم و بازتابی کامل از ارزش‌های اجتماعی، طرز برخورد و فعالیت‌ها اشاره دارد. همچنین، ترکیبی از الگوهای رفتاری و عادات فردی در سراسر زندگی (فعالیت بدنی، تغذیه، اعتیاد به الکل و دخانیات و...) است که در پی فرایند جامعه‌پذیری به وجود آمده است (WHO, 2013).

تعریف مفهومی اسلامی-ایرانی: مقصود از سبک زندگی اسلامی و ایرانی در این رساله، الگوهای رفتاری در حوزه‌های گوناگون زندگی برآمده از جهان‌بینی اسلامی و ایرانی است (Najafi, 1391, p.45).

تعریف مفهومی نظام آموزش ابتدایی: منظور از نظام آموزش ابتدایی در این پژوهش، دوره آموزش ۶ ساله‌ای است که کودکان از سن ۷ سالگی وارد آن شده و پس از ۶ سال و گذراندن ۶ پایه تحصیلی، از این دوره آموزشی وارد دوره متوسطه اول می‌شوند (Mirhosseini & Parirokh, 1387, p. 103).

تعریف عملیاتی

تعریف عملیاتی سبک زندگی اسلامی ایرانی: منظور از سبک زندگی در این پژوهش نمره‌ای است که آزمودنی در پاسخ به سوالات مقیاس سبک زندگی محقق ساخته بدست می‌آورد.

تعریف عملیاتی سبک زندگی: منظور از سبک زندگی در این پژوهش نمره‌ای است که آزمودنی در پاسخ به سوالات مقیاس سبک زندگی محقق ساخته بدست می‌آورد.

تعریف عملیاتی نظام آموزش ابتدایی: منظور از نظام آموزشی ابتدایی در این پژوهش، مطالعه کتاب‌های این دوره و تحلیلی مضامین سبک زندگی اسلامی ایرانی از آن‌ها است.

روش‌شناسی پژوهش

از آنجا که هدف این پژوهش ارزیابی کتب درسی ابتدایی ایران بر اساس مصادیق مؤلفه‌های سبک زندگی اسلامی - ایرانی است، لذا، این پژوهش یک مطالعه توصیفی - تحلیلی محتوای کیفی (تلخیصی) است. تحلیل محتوا شامل تحلیل و بررسی کمی، منظم و عینی صفتی مورد نظر در محتوای آشکار پیام و داده‌های موجود، بر اساس دسته‌بندی و کدگذاری محتوای مورد نظر است.

منظور از کمی بودن یعنی بیان ویژگی‌ها و صفات یک پدیده به شکل عدد و فراوانی. منظم بودن به تحلیل محتوای مورد بررسی به طور دقیق و با نظم و قاعده یکسان اشاره دارد. عینی یعنی اینکه محقق محتوایی واقعی و محسوس را مورد بررسی قرار می‌دهد. و منظور از محتوای آشکار پیام، مطالب متن، تکالیف، تصاویر، جداول و غیره می‌باشد (Hasan moradi, 1396, pp. 43-54). تحلیل محتوای کیفی یکی از مهم‌ترین و پرکاربردترین روش‌های پژوهش است و به درستی می‌توان گفت هر محقق به صورتی با آن سروکار دارد (Sarukhani, 1383, p 24). تحلیلی محتوای کیفی در تحلیل کتاب‌های درسی کاربرد فراوان دارد. تحلیل محتوای کتاب درسی یک شیوه پژوهشی دقیق، عمیق و پیچیده است که از راه تجزیه و تحلیل متون به تعیین تعداد مفاهیم و واژه‌های درون متن می‌پردازد تا ارتباط بین مفاهیم، معانی، تاکیدات و دلالت‌ها را مشخص کند و ورای توصیف و طبقه بندی مقوله‌های موجود در پیام آشکار از راه درک موقعیت و شرایط سیاسی، اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی نویسنده به تفسیر آثار و پیامدهای پیام در فراگیر بپردازد (Hasan moradi, 1396, p43). لذا، در این پژوهش، سعی بر آن است که با استفاده از این روش به تحلیل محتوای کیفی کتاب‌های درسی بر اساس مصادیق مؤلفه‌های سبک زندگی اسلامی - ایرانی پرداخته شود.

جامعه آماری پژوهش کلیه کتاب‌های درسی دوره شش ساله آموزش ابتدایی، شامل ۴۶ جلد کتاب‌های درسی در ده عنوان فارسی بخوانیم (شامل هر ۶ پایه)، فارسی بنویسیم (شامل هر ۶ پایه)، علوم (شامل هر ۶ پایه)، هدیه‌های آسمان (شامل ۵ پایه دوم تا ششم)، هدیه‌های آسمان کتاب کار (شامل ۵ پایه دوم تا ششم)، قرآن (شامل هر ۶ پایه)، کار و فناوری (پایه ششم)، تفکر و پژوهش (پایه ششم)، ریاضی (شامل هر ۶ پایه) و مطالعات اجتماعی (شامل ۴ پایه سوم تا ششم) چاپ شده در سال تحصیلی ۹۸-۹۹ است.

نمونه آماری پژوهش شامل ۲۶ جلد کتاب درسی در پنج عنوان فارسی بخوانیم (شامل هر ۶ پایه)، فارسی بنویسیم (شامل هر ۶ پایه)، هدیه‌های آسمان (شامل ۵ پایه دوم تا ششم)، هدیه‌های آسمان کتاب کار (شامل ۵ پایه دوم تا ششم)، و مطالعات اجتماعی (شامل ۴ پایه سوم تا ششم) که تناسب بیشتری با هدف و موضوع پژوهش داشتند، به روش نمونه‌گیری غیرتصادفی هدفمند انتخاب شدند. برای گردآوری داده‌ها، بر اساس نتایج پژوهش مهدوی‌کنی (1387) که در مقوله‌بندی جامعی، هم به جنبه‌های عینی و ظاهری سبک زندگی اسلامی ایرانی و هم به جنبه‌های ذهنی و معنوی آن پرداخته بود، چک لیستی فراهم شد و از آن برای چک لیست تحلیل محتوای کتاب درسی بر اساس مولفه‌های سبک زندگی اسلامی - ایرانی استفاده شد. سیاهه‌ی مذکور دارای دو قسمت مولفه‌ها و شاخص‌های سبک زندگی اسلامی - ایرانی در کتاب‌های درسی است.

واحد تحلیل در این پژوهش صفحات (متن، پرسش، تمرین‌ها و تصاویر) است. واحد ثبت در تحلیل شامل کلمات، مضامین و تصاویر مرتبط با مولفه‌های سبک زندگی اسلامی - ایرانی است.

بنابراین، در قسمت کلمه، تکرار کلمات مرتبط با مولفه‌های سبک زندگی اسلامی - ایرانی، در قسمت تصاویر، تصاویری که پیام‌های مولفه‌های سبک زندگی اسلامی - ایرانی را می‌رسانند، و در واحد مضامین، به جاهایی که محتوای آن اظهار نظر در زمینه مولفه‌های سبک زندگی اسلامی - ایرانی بوده، مورد توجه قرار گرفته است.

برای بررسی روایی ابزار پژوهش از روش روایی صوری ارزیابان استفاده شد. بدین صورت که چک لیست تهیه شده‌ی تحلیل محتوای کتاب درسی بر اساس مولفه‌های سبک زندگی اسلامی - ایرانی توسط ۵ نفر از صاحب‌نظران این حوزه و کارشناسان برنامه درسی مورد مطالعه قرار گرفت و بر درستی مولفه‌ها و شاخص‌ها صحت گذاشتند.

برای تعیین پایایی ابزار نیز از روش باز آزمایشی استفاده شد. در این روش، آزمون را در دو نوبت از آزمودنی‌ها به عمل می‌آورند و نمرات حاصل شده را با هم مقایسه می‌کنند. در این پژوهش نیز پس از سه بار مطالعه کتب درسی دوره ابتدایی، نتایج یکسانی حاصل گشت که این امر خود نشان دهنده پایایی بالای ابزار اندازه‌گیری پژوهش است.

برای تحلیل اطلاعات کیفی در روش تحلیل محتوای کیفی از روش کینگ^۱ و هاروکس^۲ (2010) با استفاده از نرم افزار MAXQDA-2018 استفاده شده است. پس از مشخص کردن مسئله پژوهش و تدوین سوال، متغیر پژوهش که همانا سبک زندگی اسلامی ایرانی است مشخص شده و سپس نمونه‌گیری انجام شد (بر اساس آنچه در روش نمونه‌گیری بیان شد) و پس از آنکه کدگذاری صورت گرفت و فراوانی و درصد هر مولفه مشخص شد، نتایج گزارش شده که آماده‌ی تحلیل و اولویت‌بندی با روش شانون شوند.

در قسمت توصیفی نیز که از جدول و نمودار برای توصیف فراوانی مطرح شده و درصد فراوانی‌ها مشخص شده است از نرم‌افزار SPSS-24 استفاده شده است. جهت بررسی بخش کمی روش آنتروپی نیز از نرم افزار EXEL استفاده شده است

یافته‌های پژوهش

سوال اول پژوهش عبارت بود از اینکه کتب درسی ابتدایی بر اساس مولفه (بینش، نگرش و گرایش ها)) الگوی سبک زندگی اسلامی - ایرانی چگونه است؟ برای پاسخ به این پرسش از روش تحلیل محتوای کیفی استفاده شد. نتایج حاصل از این تحلیل به تفکیک هر کتاب در ادامه آورده شده است.

^۱. King

^۲. Horrocks

جدول ۱. تطبیق محتوای کتاب فارسی بخوانیم پایه‌های اول تا ششم ابتدایی با مولفه (بینش، نگرش و گرایش‌ها) الگوی سبک زندگی اسلامی - ایرانی

شعائر و مناسک دینی	نشانه‌های فرهنگی	امنیت و آسایش	خوشبختی و سعادت	قدرت مداری	دنیاگرایی	آینده و گذشته گرایی	مصادیق مولفه بینش	
۱۵۳	۳۲	۲۶	۱۴	۲۳	۱۳	۱۷	۲۸	فراوانی پایه اول
۱۰۰	۲۰/۸	۱۶/۹	۹/۱	۱۴/۹۵	۸/۴۵	۱۱/۰۵	۱۸/۲	درصد
۲۱۹	۴۸	۳۹	۳۰	۲۶	۱۹	۲۱	۳۶	فراوانی پایه دوم
۱۰۰	۲۱/۶	۱۷/۵۵	۱۳/۵	۱۱/۷	۸/۵۵	۹/۴۵	۱۶/۲	درصد
۲۴۶	۵۱	۴۲	۲۹	۳۱	۲۶	۲۴	۴۳	فراوانی پایه سوم
۱۰۰	۲۱/۹۳	۱۸/۰۶	۱۲/۴۷	۱۳/۳۳	۱۱/۱۸	۱۰/۳۲	۱۷/۲	درصد
۲۹۳	۶۱	۵۲	۴۴	۳۶	۲۹	۲۳	۴۸	فراوانی پایه چهارم
۱۰۰	۲۰/۷۴	۱۷/۶۸	۱۴/۹۶	۱۲/۲۴	۹/۸۶	۷/۸۲	۱۶/۳۲	درصد
۳۵۵	۷۳	۶۷	۵۱	۳۹	۳۳	۲۹	۶۳	فراوانی پایه پنجم
۱۰۰	۲۰/۴۴	۱۸/۷۶	۱۴/۲۸	۱۰/۹۲	۹/۲۴	۸/۱۲	۱۷/۶۴	درصد
۴۱۳	۷۹	۷۴	۵۶	۴۲	۴۴	۳۷	۸۱	فراوانی پایه ششم
۱۰۰	۱۸/۹۶	۱۷/۷۶	۱۳/۴۴	۱۰/۰۸	۱۰/۵۶	۸/۸۸	۱۹/۴۴	درصد
	۳۴۴	۳۰۰	۲۲۴	۱۹۷	۱۶۴	۱۵۱	۲۹۹	فراوانی کل

همان‌گونه که نتایج حاصل از جدول ۱ نشان می‌دهد، در میان شش پایه تحصیلی در کتاب فارسی بخوانیم در تمام خرده مولفه آینده‌گرایی و گذشته‌گرایی، خرده مولفه دنیاگرایی، خرده مولفه قدرت مداری، خرده مولفه خوشبختی و سعادت، خرده مولفه امنیت و آسایش، خرده مولفه نشان‌های فرهنگی و خرده مولفه شعائر و مناسک دینی، بیش‌ترین فراوانی در پایه ششم و کم‌ترین فراوانی در پایه اول بود. در مجموع، در بین تمامی خرده مولفه‌ها در ۶ پایه تحصیلی در کتاب فارسی بخوانیم، بیش‌ترین فراوانی مربوط به شعائر و مناسک مذهبی است.

هم‌چنین، در میان خرده مولفه‌های بینش‌ها، نگرش‌ها و گرایش‌ها در کتاب فارسی بخوانیم، در پایه اول، دوم و سوم بیش‌ترین فراوانی مربوط به خرده مولفه شعائر و مناسک دینی و کم‌ترین

فراوانی مربوطه به خرده مولفه قدرت مداری بود. در پایه چهارم، پنجم و ششم بیش‌ترین فراوانی مربوط به خرده مولفه شعائر و مناسک دینی و کم‌ترین فراوانی مربوطه به خرده مولفه دنیاگرایی بود.

جدول ۲. تطبیق محتوای کتاب فارسی بنویسیم پایه‌های اول تا ششم ابتدایی با مولفه (بینش، نگرش و گرایش‌ها)

الگوی سبک زندگی اسلامی - ایرانی

پایه	مصادیق مولفه بینش	آینده و گذشته گرای	دنیاگرایی	قدرت مداری و سعادت	خوشبختی و آسایش	امنیت و آسایش فرهنگی	نشان‌های	شعائر و مناسک دینی	کل
پایه اول	فراوانی	۸	۹	۶	۹	۵	۱۳	۱۱	۶۱
درصد	۱۳/۰۴	۱۴/۶۷	۹/۷۸	۱۴/۶۷	۸/۱۵	۲۱/۱۹	۱۷/۹۳	۱۰۰	
پایه دوم	فراوانی	۶	۸	۷	۱۱	۹	۱۳	۹	۶۳
درصد	۹/۴۸	۱۲/۶۴	۱۱/۰۶	۱۷/۳۸	۱۴/۲۲	۲۰/۵۴	۱۴/۲۲	۱۰۰	
پایه سوم	فراوانی	۹	۱۳	۱۴	۱۶	۱۲	۱۸	۱۵	۹۷
درصد	۹/۲۷	۱۳/۳۹	۱۴/۴۲	۱۶/۴۸	۱۲/۳۶	۱۸/۵۴	۱۵/۴۵	۱۰۰	
پایه چهارم	فراوانی	۱۱	۱۲	۱۶	۱۹	۱۷	۲۱	۲۳	۱۱۹
درصد	۹/۲۴	۱۰/۰۸	۱۳/۴۴	۱۵/۹۶	۱۴/۲۸	۱۷/۶۴	۱۹/۳۲	۱۰۰	
پایه پنجم	فراوانی	۱۳	۱۳	۱۸	۱۷	۲۱	۲۷	۲۹	۱۳۸
درصد	۹/۳۶	۹/۳۶	۱۲/۹۶	۱۲/۲۴	۱۵/۱۲	۱۹/۴۴	۲۰/۸۸	۱۰۰	
پایه ششم	فراوانی	۱۷	۱۶	۲۱	۲۳	۲۷	۳۳	۳۶	۱۳۷
درصد	۱۲/۲۴	۱۱/۵۲	۱۵/۱۲	۱۶/۵۶	۱۹/۴۴	۲۳/۷۶	۲۵/۹۲	۱۰۰	
کل	فراوانی	۶۴	۷۱	۸۲	۹۵	۹۱	۱۲۵	۱۲۳	

همان‌گونه که نتایج حاصل از جدول ۲ نشان می‌دهد، در میان شش پایه تحصیلی در کتاب فارسی بنویسیم در خرده مولفه آینده‌گرایی و گذشته‌گرایی و خرده مولفه دنیاگرایی، بیش‌ترین فراوانی در پایه ششم و کم‌ترین فراوانی در پایه دوم بود. در خرده مولفه قدرت مداری، خوشبختی و سعادت و خرده مولفه امنیت و آسایش بیش‌ترین فراوانی در پایه ششم و کم‌ترین فراوانی در پایه اول بود. در خرده مولفه نشان‌های فرهنگی، بیش‌ترین فراوانی در پایه ششم و کم‌ترین فراوانی در پایه اول و

دوم بود. در خرده مولفه شعائر و مناسک دینی، بیش‌ترین فراوانی در پایه ششم و کم‌ترین فراوانی در پایه دوم بود. در مجموع، در بین تمامی خرده مولفه‌ها در ۶ پایه تحصیلی در کتاب فارسی بنویسیم، بیش‌ترین فراوانی مربوط به خرده مولفه نشان‌های فرهنگی است. هم‌چنین، در میان خرده مولفه‌های بینش‌ها، نگرش‌ها و گرایش‌ها در کتاب فارسی بنویسیم، در پایه اول بیش‌ترین فراوانی مربوط به خرده مولفه نشان‌های فرهنگی و کم‌ترین فراوانی مربوط به خرده مولفه امنیت و آسایش بود. در پایه دوم و سوم بیش‌ترین فراوانی مربوط به خرده مولفه نشان‌های فرهنگی و کم‌ترین فراوانی مربوط به خرده مولفه آینده‌گرایی و گذشته‌گرایی بود. در پایه چهارم بیش‌ترین فراوانی مربوط به خرده مولفه شعائر و مناسک دینی و کم‌ترین فراوانی مربوط به خرده مولفه آینده‌گرایی و گذشته‌گرایی بود. در پایه پنجم بیش‌ترین فراوانی مربوط به خرده مولفه شعائر و مناسک دینی و کم‌ترین فراوانی مربوط به خرده مولفه آینده‌گرایی و گذشته‌گرایی بود. در پایه ششم بیش‌ترین فراوانی مربوط به خرده مولفه شعائر و مناسک دینی و کم‌ترین فراوانی مربوط به خرده مولفه دنیاگرایی بود.

جدول ۳. تطبیق محتوای کتاب هدیه‌های آسمانی پایه‌های دوم تا ششم ابتدایی با مولفه (بینش، نگرش و گرایش

(ها) الگوی سبک زندگی اسلامی - ایرانی

پایه	مصادیق مولفه بینش	آینده و گذشته‌گرایی	دنیاگرایی	قدرت مداری	خوشبختی و سعادت	امنیت و آسایش	نشان‌های فرهنگی	شعائر و مناسک دینی	کل
پایه دوم	فراوانی	۶۳	۲۱	۲۷	۶۹	۵۷	۵۳	۱۰۶	۳۹۶
درصد		۱۵/۷۵	۵/۲۵	۶/۷۵	۱۷/۲۵	۱۴/۲۵	۱۳/۲۵	۲۶/۵	۱۰۰
پایه سوم	فراوانی	۷۲	۳۶	۳۱	۷۲	۶۵	۶۱	۱۱۳	۴۵۰
درصد		۱۵/۸۴	۷/۹۲	۶/۸۲	۱۵/۸۴	۱۴/۳	۱۳/۴۲	۲۴/۸۶	۱۰۰
پایه چهارم	فراوانی	۷۵	۳۹	۲۹	۶۸	۷۲	۶۶	۱۰۵	۴۵۴
درصد		۱۶/۵	۸/۵۸	۶/۳۸	۱۴/۹۶	۱۵/۸۴	۱۴/۵۲	۲۳/۱	۱۰۰
پایه پنجم	فراوانی	۸۱	۴۱	۴۳	۷۵	۷۷	۸۳	۱۲۱	۵۲۱
درصد		۱۵/۳۹	۷/۷۹	۸/۱۷	۱۴/۲۵	۱۴/۶۳	۱۵/۷۷	۲۲/۹۹	۱۰۰
پایه ششم	فراوانی	۸۷	۴۳	۴۹	۶۸	۸۱	۸۸	۱۳۴	۵۵۰
درصد		۱۵/۶۶	۷/۷۴	۸/۸۲	۱۲/۲۴	۱۴/۵۸	۱۵/۸۴	۲۴/۱۲	۱۰۰
کل	فراوانی	۳۷۸	۱۸۰	۱۷۹	۳۵۲	۳۵۲	۳۵۱	۵۷۹	

همان‌گونه که نتایج حاصل از جدول ۳ نشان می‌دهد، در میان پنج پایه تحصیلی در کتاب هدیه آسمانی در خرده مولفه‌های آینده‌گرایی و گذشته‌گرایی، دنیاگرایی، و قدرت مداری بیش‌ترین فراوانی در پایه ششم و کم‌ترین فراوانی در پایه دوم بود. در خرده مولفه خوشبختی و سعادت، بیش‌ترین فراوانی در پایه دوم و کم‌ترین فراوانی در پایه چهارم و ششم بود. در خرده مولفه امنیت و آسایش و خرده مولفه نشان‌های فرهنگی، بیش‌ترین فراوانی در پایه ششم و کم‌ترین فراوانی در پایه دوم بود. در خرده مولفه شعائر و مناسک دینی، بیش‌ترین فراوانی در پایه ششم و کم‌ترین فراوانی در پایه چهارم بود. در مجموع، در بین تمامی خرده مولفه‌ها در ۵ پایه تحصیلی در کتاب هدیه آسمانی، بیش‌ترین فراوانی مربوط به شعائر و مناسک دینی است.

هم‌چنین، در میان خرده مولفه‌های بینش‌ها، نگرش‌ها و گرایش‌ها در کتاب هدیه آسمانی، در پایه دوم بیش‌ترین فراوانی مربوط به خرده مولفه شعائر و مناسک دینی و کم‌ترین فراوانی مربوطه به خرده مولفه دنیاگرایی بود. در پایه سوم و چهارم بیش‌ترین فراوانی مربوط به خرده مولفه شعائر و مناسک دینی و کم‌ترین فراوانی مربوطه به خرده مولفه شعائر و مناسک دینی و کم‌ترین فراوانی مربوطه به خرده مولفه قدرت مداری بود. در پایه پنجم و ششم بیش‌ترین فراوانی مربوط به خرده مولفه شعائر و مناسک دینی و کم‌ترین فراوانی مربوطه به خرده مولفه دنیاگرایی بود.

جدول ۴. تطبیق محتوای کتاب مطالعات اجتماعی پایه‌های سوم تا ششم ابتدایی با مولفه (بینش، نگرش و گرایش

(ها) الگوی سبک زندگی اسلامی - ایرانی

پایه	مصادیق مولفه بینش	آینده و گذشته گرایی	قدرت مداری	خوشبختی و سعادت	امنیت و آسایش	نشان‌های فرهنگی	شعائر و مناسک دینی	کل
پایه سوم	۳۲	۴۸	۴۳	۵۱	۵۷	۴۹	۲۶	۳۰۶
درصد	۱۰/۲۴	۱۵/۳۶	۱۳/۷۶	۱۶/۳۲	۱۸/۲۴	۱۵/۶۸	۸/۳۲	۱۰۰
پایه چهارم	۵۶	۵۳	۴۹	۵۸	۴۳	۵۲	۳۱	۳۴۲
درصد	۱۶/۲۴	۱۵/۳۷	۱۴/۲۱	۱۶/۸۲	۱۲/۴۷	۱۵/۰۸	۸/۹۹	۱۰۰
پایه پنجم	۴۹	۶۲	۵۶	۶۲	۴۹	۷۳	۴۲	۳۹۳
درصد	۱۲/۲۵	۱۵/۵	۱۴	۱۵/۵	۱۲/۲۵	۱۸/۲۵	۱۰/۵	۱۰۰
پایه ششم	۵۲	۶۷	۶۳	۵۹	۵۷	۶۶	۴۵	۴۰۹
درصد	۱۲/۴۸	۱۶/۰۸	۱۵/۱۲	۱۴/۱۶	۱۳/۶۸	۱۵/۸۴	۱۰/۸	۱۰۰
کل فراوانی	۱۸۹	۲۳۰	۲۱۱	۲۳۰	۲۰۶	۲۴۰	۱۴۴	

همان‌گونه که نتایج حاصل از جدول ۴ نشان می‌دهد، در میان چهار پایه تحصیلی در کتاب مطالعات اجتماعی در خرده مولفه آینده‌گرایی و گذشته‌گرایی، بیش‌ترین فراوانی در پایه چهارم و کم‌ترین فراوانی در پایه سوم بود. در خرده مولفه دنیاگرایی و خرده مولفه قدرت‌مداری، بیش‌ترین فراوانی در پایه ششم و کم‌ترین فراوانی در پایه سوم بود. در خرده مولفه خوشبختی و سعادت، بیش‌ترین فراوانی در پایه پنجم و کم‌ترین فراوانی در پایه سوم بود. در خرده مولفه امنیت و آسایش، بیش‌ترین فراوانی در پایه سوم و ششم و کم‌ترین فراوانی در پایه چهارم بود. در خرده مولفه نشان‌های فرهنگی، بیش‌ترین فراوانی در پایه پنجم و کم‌ترین فراوانی در پایه ... سوم. در خرده مولفه شعائر و مناسک دینی، بیش‌ترین فراوانی در پایه ششم و کم‌ترین فراوانی در پایه سوم بود. در مجموع، در بین تمامی خرده مولفه‌ها در ۴ پایه تحصیلی در کتاب مطالعات اجتماعی، بیش‌ترین فراوانی مربوط به خرده مولفه نشان‌های فرهنگی است.

هم‌چنین، در میان خرده مولفه‌های بینش‌ها، نگرش‌ها و گرایش‌ها در کتاب مطالعات اجتماعی، در پایه سوم بیش‌ترین فراوانی مربوط به خرده مولفه امنیت و آسایش و کم‌ترین فراوانی مربوط به خرده مولفه آینده و گذشته‌گرایی بود. در پایه چهارم بیش‌ترین فراوانی مربوط به خرده مولفه خوشبختی و سعادت و کم‌ترین فراوانی مربوط به خرده مولفه شعائر و مناسک دینی بود. در پایه پنجم بیش‌ترین فراوانی مربوط به خرده مولفه نشان‌های فرهنگی و کم‌ترین فراوانی مربوط به خرده مولفه شعائر و مناسک دینی بود. در پایه ششم بیش‌ترین فراوانی مربوط به خرده مولفه نشان‌های فرهنگی و کم‌ترین فراوانی مربوط به خرده مولفه آینده‌گرایی و گذشته‌گرایی بود.

سوال دوم پژوهش

سوال دوم پژوهش عبارت بود از اینکه کتب درسی ابتدایی بر اساس (مولفه روابط انسانی) الگوی سبک زندگی اسلامی - ایرانی چگونه است؟ برای پاسخ به این پرسش از روش تحلیل محتوای کیفی استفاده شد. نتایج حاصل از این تحلیل به تفکیک هر کتاب در ادامه آورده شده است.

جدول ۵. تطبیق محتوای کتاب فارسی بخوانیم پایه‌های اول تا ششم ابتدایی با مولفه (روابط انسانی) الگوی سبک

زندگی اسلامی - ایرانی

مصادیق مولفه روابط انسانی	جمع - گزایی و فردگرایی	حرمت و احترام	ارتباط - های گروههای اجتماعی	ارتباط‌های خانوادگی و خویشاوندی	ارتباطات روابط شغلی	ارتباطات فردی	نوع بیان و گفتار	لحن و گفتمان	کل
پایه اول	۳۱	۲۸	۱۹	۲۱	۱۴	۱۹	۳	۸	۱۴۳
درصد	۲۱/۳۹	۱۹/۳۲	۱۳/۱۱	۱۴/۴۹	۹/۶۶	۱۳/۱۱	۲/۰۷	۵/۵۲	۱۰۰

پایه دوم	فراوانی	۳۸	۴۱	۲۳	۲۵	۱۹	۲۵	۸	۱۶	۱۹۵
درصد		۱۹/۳۸	۲۰/۹۱	۱۱/۷۳	۱۲/۷۵	۹/۶۹	۱۲/۷۵	۴/۰۸	۸/۱۶	۱۰۰
پایه سوم	فراوانی	۴۲	۴۶	۲۸	۳۱	۳۲	۲۹	۱۷	۲۳	۲۴۸
درصد		۱۶/۸	۱۸/۴	۱۱/۲	۱۲/۴	۱۲/۸	۱۱/۶	۶/۸	۹/۲	۱۰۰
پایه چهارم	فراوانی	۴۶	۵۱	۳۴	۴۲	۲۷	۳۵	۲۱	۲۸	۲۴۸
درصد		۱۸/۴	۲۰/۴	۱۳/۶	۱۶/۸	۱۰/۸	۱۴	۸/۴	۱۱/۲	۱۰۰
پایه پنجم	فراوانی	۵۱	۴۸	۳۶	۳۹	۳۱	۴۲	۲۷	۳۶	۳۱۰
درصد		۱۶/۳۲	۱۵/۳۶	۱۱/۵۲	۱۲/۴۸	۹/۹۲	۱۳/۴۴	۸/۶۴	۱۱/۵۲	۱۰۰
پایه ششم	فراوانی	۵۳	۵۷	۴۲	۳۳	۲۸	۴۶	۲۳	۴۲	۳۲۴
درصد		۱۵/۹	۱۷/۱	۱۲/۶	۹/۹	۸/۴	۱۳/۸	۶/۹	۱۲/۶	۱۰۰
کل	فراوانی	۲۶۱	۲۷۱	۱۸۲	۱۹۱	۱۵۱	۱۹۶	۹۹	۱۵۳	

همان‌گونه که نتایج حاصل از جدول ۵ نشان می‌دهد، در میان شش پایه تحصیلی در کتاب فارسی بخوانیم در خرده مولفه‌های جمع‌گرایی و فردگرایی، حرمت و احترام و ارتباط‌های گروه‌های اجتماعی، بیش‌ترین فراوانی در پایه ششم و کم‌ترین فراوانی در پایه اول بود. در خرده مولفه ارتباط‌های خانوادگی و خویشاوندی، بیش‌ترین فراوانی در پایه پنجم و کم‌ترین فراوانی در پایه اول بود. در خرده مولفه ارتباطات مبتنی بر روابط شغلی، بیش‌ترین فراوانی در پایه سوم و کم‌ترین فراوانی در پایه اول بود. در خرده مولفه‌های ارتباطات فردی، نوع بیان و لهجه و لحن و گفتار بیش‌ترین فراوانی در پایه ششم و کم‌ترین فراوانی در پایه اول بود. در مجموع، در بین تمامی خرده مولفه‌ها در ۶ پایه تحصیلی در کتاب فارسی بخوانیم، بیش‌ترین فراوانی مربوط به حرمت و احترام است.

هم‌چنین، در میان خرده مولفه‌های روابط انسانی در کتاب فارسی بخوانیم، در پایه اول بیش‌ترین فراوانی مربوط به خرده مولفه جمع‌گرایی و فردگرایی و کم‌ترین فراوانی مربوط به خرده مولفه نوع بیان و لهجه بود. در پایه‌های دوم، سوم و چهارم بیش‌ترین فراوانی مربوط به خرده مولفه حرمت و احترام و کم‌ترین فراوانی مربوط به خرده مولفه نوع بیان و لهجه بود. در پایه پنجم بیش‌ترین فراوانی مربوط به خرده مولفه جمع‌گرایی و فردگرایی و کم‌ترین فراوانی مربوط به خرده مولفه نوع بیان و لهجه بود. در پایه ششم بیش‌ترین فراوانی مربوط به خرده مولفه حرمت و احترام و کم‌ترین فراوانی مربوط به خرده مولفه نوع بیان و لهجه بود.

جدول ۶. تطبیق محتوای کتاب فارسی بنویسیم پایه‌های اول تا ششم ابتدایی با مولفه (روابط انسانی) الگوی سبک زندگی اسلامی - ایرانی

مصادیق	جمع - گرای و فردگرای	حرم و احترام	ارتباط - های گروهها و اجتماعی	ارتباط‌های خانوادگی و خویشاوندی	ارتباطات ارتباطات و روابط شغلی	ارتباطات	نوع بیان و لهجه	لحن و کف تار	کل
پایه اول	فراوانی ۹	۷	۵	۸	۴	۹	۲	۴	۴۸
درصد	۱۸/۷۲	۱/۵۶	۱۰/۴	۱۶/۶۴	۸/۳۲	۱۸/۷۲	۱/۱۶	۳۲/۸	۱۰۰
پایه دوم	فراوانی ۱۳	۱۲	۹	۱۴	۸	۱۵	۳	۶	۸۰
درصد	۱۶/۲۵	۱۵	۱۱/۲۵	۱۷/۵	۱۰	۱۸/۷۵	۱/۷۵	۷/۵	۱۰۰
پایه سوم	فراوانی ۱۵	۱۶	۱۱	۱۷	۹	۱۵	۶	۶	۹۵
درصد	۱۵/۷۵	۱۶/۸	۱۱/۵۵	۱۷/۸۵	۹/۴۵	۱۵/۷۵	۶/۳	۶/۳	۱۰۰
پایه چهارم	فراوانی ۱۹	۲۱	۱۷	۱۹	۱۴	۱۸	۹	۱۲	۱۲۹
درصد	۱۴/۶۳	۱/۱۷	۱۳/۰۹	۱۴/۶۳	۱۰/۷۸	۱۳/۸۶	۱/۹۳	۲۴/۹	۱۰۰
پایه پنجم	فراوانی ۲۱	۲۵	۱۶	۲۲	۱۸	۲۰	۷	۱۳	۱۴۲
درصد	۱۴/۷	۱۷/۵	۱۱/۲	۱۵/۴	۱۲/۶	۱۴	۴/۹	۹/۱	۱۰۰
پایه ششم	فراوانی ۲۳	۲۷	۱۹	۱۷	۲۳	۳۱	۹	۱۶	۱۶۵
درصد	۱۳/۸	۱۶/۲	۱۱/۴	۱۰/۲	۱۳/۸	۱۸/۶	۵/۴	۹/۶	۱۰۰
کل فراوانی	۱۰۰	۱۰۸	۷۷	۹۷	۷۶	۱۰۸	۳۶	۵۷	

همان‌گونه که نتایج حاصل از جدول ۶ نشان می‌دهد، در میان شش پایه تحصیلی در کتاب فارسی بنویسیم در خرده مولفه‌های جمع‌گرایی و فردگرایی، حرمت و احترام و ارتباط‌های گروه‌های اجتماعی بیش‌ترین فراوانی در پایه ششم و کم‌ترین فراوانی در پایه اول بود. در خرده مولفه ارتباط‌های خانوادگی و خویشاوندی، بیش‌ترین فراوانی در پایه پنجم و کم‌ترین فراوانی در پایه اول بود. در خرده مولفه‌های ارتباطات مبتنی بر روابط شغلی، ارتباطات فردی، نوع بیان و لهجه و لحن و گفتار بیش‌ترین فراوانی در پایه ششم و کم‌ترین فراوانی در پایه اول بود. در مجموع، در بین تمامی خرده مولفه‌ها در ۶ پایه تحصیلی در کتاب فارسی بنویسیم، بیش‌ترین فراوانی مربوط به خرده مولفه‌های حرمت و احترام و ارتباطات فردی است.

هم‌چنین، در میان خرده مولفه‌های روابط انسانی در کتاب فارسی بنویسیم، در پایه اول بیش‌ترین فراوانی مربوط به خرده مولفه جمع‌گرایی و فردگرایی و کم‌ترین فراوانی مربوطه به خرده مولفه نوع بیان و لهجه بود. در پایه دوم بیش‌ترین فراوانی مربوط به خرده مولفه ارتباطات فردی و کم‌ترین فراوانی مربوطه به خرده مولفه نوع بیان و لهجه بود. در پایه سوم بیش‌ترین فراوانی مربوط به خرده مولفه ارتباط‌های خانوادگی و خویشاوندی و کم‌ترین فراوانی مربوطه به خرده مولفه نوع بیان و لهجه بود. در پایه چهارم و پنجم بیش‌ترین فراوانی مربوط به خرده مولفه حرمت و احترام و کم‌ترین فراوانی مربوطه به خرده مولفه نوع بیان و لهجه بود. در پایه ششم بیش‌ترین فراوانی مربوط به خرده مولفه ارتباطات فردی و کم‌ترین فراوانی مربوطه به خرده مولفه نوع بیان و لهجه بود.

جدول ۷. تطبیق محتوای کتاب هدیه آسمانی پایه‌های دوم تا ششم ابتدایی با مولفه (روابط انسانی) الگوی سبک

زندگی اسلامی - ایرانی

مصادیق مولفه روابط انسانی	جمع‌گرایی و فردگرایی	حرمت و احترام	ارتباط‌های گروه‌های اجتماعی	ارتباط‌های خانوادگی و خویشاوندی	ارتباطات روابط شغلی	نوع		کل	
						ارتباطات فردی	بیان و لهجه		
پایه دوم فراوانی	۶۳	۷۸	۶۹	۴۲	۲۶	۷۵	۱۱	۴۶	۴۱۰
درصد	۱۵/۱۲	۱۸/۷۲	۱۶/۵۶	۱۰/۰۸	۶/۲۴	۱۸	۲/۶۴	۱۱/۰۴	۱۰۰
پایه سوم فراوانی	۶۸	۸۱	۷۳	۴۴	۲۹	۸۲	۱۳	۵۳	۴۴۳
درصد	۱۴/۹۶	۱۷/۸۲	۱۶/۰۶	۹/۶۸	۶/۳۸	۱۸/۰۴	۲/۸۶	۱۱/۶۶	۱۰۰
پایه چهارم فراوانی	۵۹	۸۳	۶۵	۳۹	۲۷	۸۶	۱۷	۵۸	۴۳۴
درصد	۱۳/۵۷	۱۹/۰۹	۱۴/۹۵	۸/۹۷	۶/۲۱	۱۹/۷۸	۳/۹۱	۱۳/۳۴	۱۰۰

پایه پنجم	فراوانی	۴۸	۷۹	۶۷	۴۱	۳۱	۷۳	۱۵	۶۲	۴۱۶
درصد		۱۱/۵۲	۱۸/۹۶	۱۶/۰۸	۹/۸۴	۷/۴۴	۱۷/۵۲	۳/۶	۱۴/۸۸	۱۰۰
پایه ششم	فراوانی	۳۹	۸۶	۶۳	۳۵	۲۴	۷۷	۱۹	۶۱	۴۰۴
درصد		۹/۳۶	۲۰/۶۴	۱۵/۱۲	۸/۴	۵/۷۶	۱۸/۴۸	۴/۵۶	۱۴/۶۴	۱۰۰
کل	فراوانی	۲۷۷	۴۰۷	۳۳۷	۲۰۱	۱۳۷	۳۹۳	۷۵	۲۸۰	

همان‌گونه که نتایج حاصل از جدول ۷ نشان می‌دهد، در میان پنج پایه تحصیلی در کتاب هدیه آسمانی در خرده مولفه جمع‌گرایی و فردگرایی، بیش‌ترین فراوانی در پایه سوم و کم‌ترین فراوانی در پایه ششم بود. در خرده مولفه حرمت و احترام، بیش‌ترین فراوانی در پایه ششم و کم‌ترین فراوانی در پایه دوم بود. در خرده ارتباط‌های گروه‌های اجتماعی، بیش‌ترین فراوانی در پایه سوم و کم‌ترین فراوانی در پایه ششم بود. در خرده مولفه ارتباط‌های خانوادگی و خویشاوندی، بیش‌ترین فراوانی در پایه سوم و کم‌ترین فراوانی در پایه ششم بود. در خرده مولفه ارتباطات مبتنی بر روابط شغلی، بیش‌ترین فراوانی در پایه پنجم و کم‌ترین فراوانی در پایه ششم بود. در خرده مولفه ارتباطات فردی، بیش‌ترین فراوانی در پایه چهارم و کم‌ترین فراوانی در پایه پنجم بود. در خرده مولفه نوع بیان و لهجه، بیش‌ترین فراوانی در پایه ششم و کم‌ترین فراوانی در پایه دوم بود. در خرده مولفه لحن و گفتار، بیش‌ترین فراوانی در پایه پنجم و کم‌ترین فراوانی در پایه دوم بود. در مجموع، در بین تمامی خرده مولفه‌ها در ۵ پایه تحصیلی در کتاب هدیه آسمانی، بیش‌ترین فراوانی مربوط به حرمت و احترام است.

هم‌چنین، در میان خرده مولفه‌های روابط انسانی در کتاب هدیه آسمانی، در پایه دوم و سوم بیش‌ترین فراوانی مربوط به خرده مولفه حرمت و احترام و کم‌ترین فراوانی مربوط به خرده مولفه نوع بیان و لهجه بود. در پایه چهارم بیش‌ترین فراوانی مربوط به خرده مولفه ارتباطات فردی و کم‌ترین فراوانی مربوط به خرده مولفه نوع بیان و لهجه بود. در پایه پنجم و ششم بیش‌ترین فراوانی مربوط به خرده مولفه حرمت و احترام و کم‌ترین فراوانی مربوط به خرده مولفه نوع بیان و لهجه بود.

جدول ۸. تطبیق محتوای کتاب تعلیمات اجتماعی پایه‌های سوم تا ششم ابتدایی با مولفه (روابط انسانی) الگوی سبک زندگی اسلامی - ایرانی

پایه	مصادیق مولفه روابط انسانی	جمع-گرایی و فردگرایی	حرمت و احترام	ارتباط‌های گروه‌های اجتماعی	ارتباط‌های خانوادگی و خویشاوندی	ارتباطات روابط شغلی	ارتباطات فردی	نوع بیان و لهجه	لحن و گفتار	کل
پایه سوم	فراوانی	۱۳۸	۵۹	۶۳	۴۳	۴۸	۵۱	۱۹	۲۱	۵۰۶
درصد		۲۶/۲۲	۱۱/۲۱	۱۱/۹۷	۸/۱۷	۹/۱۲	۹/۶۹	۳/۶۱	۳/۹۹	۱۰۰
پایه چهارم	فراوانی	۱۱۵	۴۳	۸۲	۴۷	۵۸	۷۲	۳۱	۳۷	۴۸۵
درصد		۲۳	۸/۶	۱۶/۴	۹/۴	۱۱/۶	۱۴/۴	۶/۲	۷/۴	۱۰۰
پایه پنجم	فراوانی	۱۴۲	۵۶	۹۱	۴۳	۵۵	۷۹	۳۶	۴۲	۵۴۴
درصد		۲۵/۵۶	۱۰/۰۸	۱۶/۳۸	۷/۷۴	۹/۹	۱۴/۲۲	۶/۴۸	۷/۵۶	۱۰۰
پایه ششم	فراوانی	۱۳۶	۶۴	۹۵	۴۲	۶۳	۸۱	۳۸	۴۵	۵۶۴
درصد		۲۳/۱۲	۱۰/۸۸	۱۶/۱۵	۷/۱۴	۱۰/۷۱	۱۳/۷۷	۶/۴۶	۷/۶۵	۱۰۰
کل	فراوانی	۵۳۱	۲۲۲	۳۳۱	۱۷۵	۲۲۴	۲۸۳	۱۲۴	۱۴۵	

همان‌گونه که نتایج حاصل از جدول ۸ نشان می‌دهد، در میان چهار پایه تحصیلی در کتاب تعلیمات اجتماعی در خرده مولفه جمع‌گرایی و فردگرایی، بیش‌ترین فراوانی در پایه پنجم و کم‌ترین فراوانی در پایه چهارم بود. در خرده مولفه حرمت و احترام، بیش‌ترین فراوانی در پایه ششم و کم‌ترین فراوانی در پایه چهارم بود. در خرده ارتباط‌های گروه‌های اجتماعی، بیش‌ترین فراوانی در پایه ششم و کم‌ترین فراوانی در پایه سوم بود. در خرده مولفه ارتباط‌های خانوادگی و خویشاوندی، بیش‌ترین فراوانی در پایه چهارم و کم‌ترین فراوانی در پایه سوم و پنجم بود. در خرده مولفه ارتباطات مبتنی بر روابط شغلی، بیش‌ترین فراوانی در پایه ششم و کم‌ترین فراوانی در پایه سوم بود. در خرده مولفه‌های ارتباطات فردی، نوع بیان و لهجه و لحن و گفتار بیش‌ترین فراوانی در پایه ششم و کم‌ترین فراوانی در پایه سوم بود. در مجموع، در بین تمامی خرده مولفه‌ها در ۴ پایه تحصیلی در کتاب تعلیمات اجتماعی، بیش‌ترین فراوانی مربوط به مولفه جمع‌گرایی و فردگرایی است.

هم‌چنین، در میان خرده مولفه‌های روابط انسانی در کتاب تعلیمات اجتماعی، در هر چهار پایه سوم، چهارم، پنجم و ششم بیش‌ترین فراوانی مربوط به خرده مولفه جمع‌گرایی و فردگرایی و کم‌ترین فراوانی مربوطه به خرده مولفه نوع بیان و لهجه بود.

بحث و نتیجه‌گیری

نتایج حاصل از تحلیل سوال اول پژوهش نشان داد که در مولفه، نگرش و گرایش‌ها، در ۶ پایه تحصیلی در کتاب فارسی بخوانیم و کتاب هدیه آسمانی بیش‌ترین فراوانی مربوطه به خرده مولفه شعائر و مناسک دینی است، اما در کتاب فارسی بنویسیم و کتاب مطالعات اجتماعی بیش‌ترین فراوانی مربوطه به خرده مولفه نشان‌های فرهنگی است. نتایج حاصل از این سوال حاکی از آن است که تاکید تهیه کنندگان کتاب‌های درسی ابتدایی بیش از هر چیز بر مولفه‌های فرهنگی و مذهبی استوار است و کم‌تر به مولفه‌های مادی‌تر همچون دنیاگرایی، مادی‌گرایی و خوشبختی و ... پرداخته است. در واقع می‌توان بیان داشت که سعی تهیه کنندگان محتوای کتب درسی ابتدایی بر آن بوده که بیش از هر چیز هم به بعد مذهبی و هم بعد ملی هویت اسلامی ایرانی اشاره نمایند و هر دو بعد را به خوبی نشان دهند و آن را از سایر ابعاد و جنبه‌ها متمایز نمایند.

همان‌گونه که مطرح شد، سبک زندگی هر کسی متأثر از اهداف یا هدف‌هایی او است. هدف‌هایی و نهاییهایی هر کسی به صورت طبیعی آداب متناسب با خود را بر فرد الزام می‌کند، یعنی الزامات رفتاری و انطباق خاصی را پدید می‌آورد. مثلاً اگر کسی تقرب به قرب به خدا را هدف نهاییه خود می‌بیند، همه شؤون زندگی خود، از نماز و عبادت تا کسب و کار، تحصیل، تفریح، معاشرت، سخن گفتن، آراستگی ظاهری و امثال آن را در مسیر این هدف قرار می‌دهد. یعنی به همه جزئیات زندگی خود صبغه الهی می‌بخشد (Sharifi et al., 1391). لذا، جهان‌بینی مادی و ارزش‌های لذت‌گرایانه و سودمحورانه طبیعتاً سبک زندگی خاصی را پدید می‌آورند، همان‌طور که جهان‌بینی الهی و ارزش‌های کمال‌گرایانه و سعادت‌محورانه سبک خاطی را شکل می‌دهند. بنابراین، دین در گام نخست با ارائه جهان‌بینی و ایدئولوژی ویژه‌ای زیربنای شکل‌دهی به زیست‌دین‌دارانه را می‌سازد. در مرحله بعد دین با ارائه آداب و دستورالعمل‌های خاصی برای همه ابعاد زندگی انسان در حقیقت به دنبال شکل‌دهی به نوع خاصی از زیست انسانی است. دستورالعمل‌های اخلاقی، حقوقی و فقهی دین، در واقع به منظور ارائه الگویی از زیست دینی و خداپسندانه است. دستورالعمل‌هایی که در حوزه پوشش، خوراک، رفتار با خانواده و همسایگان، رفتار هم‌کیشان و غیر هم‌کیشان، تعاملات و ارتباطات بین دینی و بین مذاهب در دین مطرح شده است همگی ساختن سبک زندگی دینی است (Sharifi et al., 1391). از سوی دیگر، نمادهای دینی از دیدگاه رهبری از اهمیت بالایی برخوردار است و نمادها که هویت بصری دارند، ابزار ارتباط ذهنی می‌شوند و به مرور، انفکاک و جداسازی فرد از نماد مشکل می‌شود. از دیدگاه ایشان، دقت در رعایت شعائر و احترام و و الترام به نشانه‌های آن‌ها، نشان از اثری است که فراتر از فضای مادی است و مطلقاً نباید نشانه‌های اسلامی را تضعیف کرد (Khamenei, 1384). لذا، می‌توان بیان داشت که محتوای کتب درسی با پوشش این نوع سبک زندگی و تاکید بر سازه‌های اسلامی ایرانی، هم سعی در ساختن و آموزش و یادگیری ابعاد زیست

اخلاقی و دینی به دانش‌آموزان است و هم سعی بر آن داشته که ابعاد و سازه‌های ملی را نیز در دانش‌آموزان تقویت کند تا رویکرد سبک زندگی اسلامی ایرانی را تا حد امکان در دانش‌آموزان نهادینه کند.

نتایج حاصل از تحلیل سوال دوم پژوهش نشان داد که در مولفه روابط انسانی، در ۶ پایه تحصیلی در کتاب فارسی بخوانیم، کتاب فارسی بنویسیم و کتاب هدیه آسمانی بیش‌ترین فراوانی مربوطه به خرده مولفه حرمت و احترام است، اما در کتاب تعلیمات اجتماعی بیش‌ترین فراوانی مربوطه به خرده مولفه جمع‌گرایی و فردگرایی است. نتایج حاصل از این سوال حاکی از آن است که تاکید تهیه کنندگان کتاب‌های درسی ابتدایی بیش از هر چیز بر آن بوده که بر ابعاد زندگی اجتماعی و ارزش‌های اسلامی ایرانی و به ویژه جمع‌گرایی و احترام و نگاه داشتن حرمت بزرگان تاکید کند و به روش‌های گوناگون سعی کند این ارزش‌ها را حفظ کند و آن را به نسل فردای جامعه منتقل کند و در وجود آنان نهادینه کند.

همان‌گونه که مطرح شد، سبک زندگی یک نظام‌واره و سیستم خاص زندگی است که به فرد، خانواده یا جامعه، هویتی خاص می‌بخشد. این نظام‌واره، هندسه کلی رفتار بیرونی و جوارحی است و افراد، خانواده‌ها و جوامع را از هم متمایز می‌کند. سبک زندگی از این حیث مجموعه‌ای کم‌وبیش جامع و منسجم از عملکردهای روزمره یک فرد است که نه تنها برآورده حاجات و نیازهای مادی و معنوی وی است، بلکه روایت خاصی را در برابر دیگران مجسم می‌کند که وی برای هویت شخصی خویش بر می‌گزیند (Sharifi, 1392). لذا، با دیگران بودن و حرمت و احترام آنان را نگاه داشتن نه تنها صرفاً یک عمل فرهنگی و یک حسن اخلاقی است، بلکه از راه این عمل و از بودن با گروه فرد احساس هویت می‌کند و از آنجا که سبک زندگی افراد از هویت آنان نشأت می‌گیرد، لذا، می‌توان بیان داشت که فرد با این احساس جدید و هویت می‌تواند بدانچه نظام تعلیم و تربیت مدنظر دارد برسد.

از سوی دیگر، هویت دارای دو وجه فردی و اجتماعی است. در هویت فردی، افراد خود را بر اساس ارزش‌ها، باورها و سایر ویژگی‌های شخصی و منحصر به فرد خویش توصیف می‌کنند که باعث تمایز آنها از دیگران می‌شود. در هویت اجتماعی، افراد خودشان را بر اساس عضویت در یک گروه و شباهت با اعضای گروه تعریف می‌کنند. تاجفل هویت فردی و اجتماعی را به عنوان دو قطب متضاد در انتهای یک پیوستار در نظر می‌گیرد. بدین ترتیب چنانچه فرد به سوی هویت اجتماعی سوق پیدا کند از گرایش او به هویت فردی کاسته می‌شود و برعکس (Deschamps et al, 1989). تشکیل هویت اجتماعی مبتنی بر مقایسه‌هایی است که فرد میان گروهی که به آن تعلق دارد و گروه‌های دیگر انجام می‌دهد، و زمانی فرد می‌تواند هویت اجتماعی مثبتی تشکیل دهد که

ویژگی‌های گروهی که به آن تعلق دارد با سایر گروهها قابل مقایسه باشد (Tajfel, 1981). از این رو، تاجفیل هویت اجتماعی را تنها عضویت افراد در یک گروه نمی‌داند و معتقد است این عضویت زمانی به هویت اجتماعی مثبت منجر می‌شود که فرد از تعلق خود به گروه احساس ارزشمندی کند. بر این اساس، هویت اجتماعی را به عنوان "آگاهی فرد از تعلق و عضویت خود در یک گروه یا طبقه اجتماعی، و پیامدهای ارزشی، عاطفی و احساسی همراه با این عضویت" تعریف می‌کند (Tajfel, 1981). لذا، تهیه کنندگان محتوای کتب درسی دوره ابتدایی سعی بر آن داشته‌اند که با تاکید بر سازه‌های هویت بخش در روابط انسانی و آموزش آنها به دانش‌آموزان، از یک سو آنان را به سمت فرهنگ جمع‌گرایی سوق دهند و از سوی دیگر عزت نفس حاصل از بودن در این گروه‌های جمعی را در آنان رشد و پرورش دهند. از آنجا که سبک زندگی افراد از اوان کودکی و در دامان خانواده شکل می‌گیرد و مدرسه در همان سال‌های حساس ابتدایی به آن سبک زندگی شکل و نظم می‌دهد، و با توجه به فراگیر شدن آموزش عمومی و به ویژه آموزش ابتدایی، فرایند تربیت در دوره ابتدایی عمدتاً در دو نهاد خانواده و مدرسه ساماندهی می‌شود (Bagheri, 1395)، لذا، هرچه در این دوره ارزش‌ها و باورهای اسلامی و ایرانی در قالب کتب درسی به شکل منسجم و کامل‌تر ارائه گردند، انتظار بر آن است که در آینده نسلی آشنا به فرهنگ خویش و مبانی دینی و ملی خود داشته باشیم و با توجه به نتایج حاصل از این پژوهش، تحقق این امر دور از انتظار نخواهد بود.

هم‌چنین، با توجه به تلاش غرب برای ترویج سبک زندگی مورد نظر خود در کشورهای مسلمان، برنامه‌ای جامع و مدون مبتنی بر رویکرد ایرانی اسلامی هستیم که به خوبی بتواند در مقابل سبک زندگی غربی مقابله کند، و خود را در قالب محتوای کتب درسی نمایان کند، به کاهش اثر این تهاجمات کمک می‌کند و ما را صاحب سبک خواهد نمود. هم‌چنین، این نوع سبک زندگی مبتنی بر رویکرد ایرانی اسلامی که در کتب درسی بیان شده است، باید به صورت دقیق و پایه‌ای آموزش داده شود و از نظام ابتدایی آغاز شود تا بتواند با شخصیت دانش‌آموزان عجین گشته و متناسب با رشد جسمی و شخصیتی آنان، این نوع سبک زندگی نیز در وجود آنان عمیق شود.

با وجود تمام مسائلی که مطرح شد، در کتب درسی به ابعاد محتوایی سبک زندگی اسلامی ایرانی از جمله گذشت، صداقت و راستگویی، مهربانی و خوشرویی و پرهیز از خشونت و پرخاشگری، مهارت‌های زندگی و... کم‌تر اشاره شده که این عدم آموزش می‌تواند به این امر منتج شود که دانش‌آموزان این ابعاد را به صورت دقیق و پایه‌ای و در قالب یک نظام منظم و چارچوب‌مندی شده و در طول سال‌های متوالی یاد نگیرند و همه اینها را شاید به صورت جسته و گریخته و ناقص و محدود در جاهای دیگر بیاموزند که با توجه به کیفیت متفاوت این آموزش‌ها در جاهای گوناگون

و اساساً وجود و عدم وجود آن در جاهای گوناگون، نمی‌توان شاهد نسلی بود که در تمامی جنبه‌های معنوی و غیر مادی ارزش‌های اسلامی ایرانی آموزش دیده و تربیت شده باشند. بنابراین آنچه مطرح شد، انتظار بر آن است که در کنار پرداختن به ابعاد و نشان‌های ظاهری سبک زندگی اسلامی ایرانی و همچنین، در کنار تقویت آموزش سازه‌های جمع‌گرایی و حرمت و احترام و ...، به آموزش و پرورش سازه‌هایی که به مهارت‌های زندگی از جمله مدیریت خشم، ابراز عواطف، همدلی، ارتباط مطلوب با خود و دیگران و .. همت گمارد و کتاب‌های درسی ابتدایی از این سازه‌ها لبریز باشند و کودکان این مهارت‌ها را از همان اوان کودکی یاد بگیرند و با شخصیت و منش خویش عجین کنند که شاهد فرندان و نسلی با شخصیت اخلاقی و معنوی و برخوردار از مهر و محبت باشیم، نه نسلی که بیش از هر چیز سعی بر حفظ هنجارها و نشان‌های فرهنگی کند و سعی در جمع‌گرایی داشته باشد اما مهارت‌های کافی برای ایجاد و حفظ این سبک زندگی و پرورش آن را نداشته باشد.

با وجود مزیت‌های این پژوهش، در انجام این پژوهش محدودیت‌هایی وجود داشت که از جمله آنها می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

عدم وجود پژوهش‌های غنی در این زمینه جهت قیاس با نتایج این پژوهش.
 عدم وجود مبانی نظری منسجم و وسیع در زمینه سبک زندگی اسلامی ایرانی.
 با توجه به آنکه نتایج حاصل از پژوهش نشان داد که محتوای مطالب دوره ابتدایی بیش‌تر بر ابعاد معنوی و فرهنگی ملی و مذهبی تاکید شده است، توصیه می‌شود دست اندرکاران نظام تعلیم و تربیت در جهت تقویت معلمان در این زمینه و آموزش در این خصوص اهتمام بیش‌تری ورزند.
 همچنین، با توجه به آنکه نتایج حاصل از پژوهش نشان داد در کتب درسی دوره ابتدایی بر ابعاد مهارت‌های زندگی از جمله مدیریت خشم، ابراز عواطف، همدلی، ارتباط مطلوب با خود و دیگران و .. کم‌تر تاکید شده است، لذا، به دست اندرکاران تهیه محتوای کتب درسی این دوره پیشنهاد می‌شود بر این ابعاد توجهی بیش‌تر کنند و در محتوای کتب درسی بیش‌تر به آنها پرداخته شود پیشنهاد می‌شود در پژوهش‌های آتی به تحلیل محتوای کتب درسی سایر دوره‌های تحصیلی پرداخته شود تا ضمن تصویری جامع‌تر از سبک زندگی اسلامی ایرانی در کتب این دوره‌ها، بتوان تصویر جامع از تمامی دوره‌های تحصیلی به لحاظ سبک زندگی اسلامی ایرانی بدست آورد.
 پیشنهاد می‌شود ضمن بررسی سایر دوره‌های تحصیلی به لحاظ سبک زندگی اسلامی ایرانی، به بررسی همین کتب از لحاظ سبک زندگی غربی پرداخت تا بتوان قیاسی روشن‌تر با نتایج این پژوهش به دست آورد.

References

- Mousavi, A. (2015), The Concept of "Life" and Its Place in Islamic Lifestyle, *Islamic Studies Quarterly*, 65(4), pp. 10-30.
- Bagheri, K. (2016). *A New Look at Islamic Education*. Tehran: Madreseh Publications, vol. 2, 8th ed. (Persian)
- Bourdieu, P. (2011). *Distinction: A Social Critique of the Judgment of Taste*. Translated by Richard Nice. London: Routledge, pp. 1-25.
- Fardad, F., & Dokaneei Fard, F. (2016). The Effectiveness of Quranic-Based Life Skills Training on the Quality of Life, Physical and Mental Health of Women Basij in West Tehran. *Journal of the Scientific University of Medical Sciences of Qazvin*, 20(6), 52-45.
- Hasan Moradi, N. (2017). *Content Analysis of Textbooks of the Elementary School Period*. Tehran: Aayiz Publications, p. 15. (Persian)
- Hassan Najafi, Akbar Rahnama, and Mohsen Foroumini Farhani (2012), Exploring Practical Ways to Implement Islamic Lifestyle in the Family, Based on Hadiths, *Research Institute for Educational and Propaganda*, 1(1), pp. 1-22.
- Hosseinzadeh Arany, S. S.; Sakhai, E.; Ghaffari, M. (2015). The Relationship Between Religiosity and Lifestyle (A Case Study of Tehran Metropolitan Citizens). *Journal of Sociology and Lifestyle Management*, vol. 1, no. 3, pp. 35-74. (Persian)
- Ibn Sabbagh, A. (2006). *The Important Chapters in the Knowledge of the Imams*. Qom: The World Islamic Unity Complex. (Arabic)
- Jafari, M. T. (1997). *Translation and Interpretation of Nahj al-Balagha*. Tehran: Dar-ol-Nashr-e-Farhang-e-Islami. (Persian)
- Javadi Amoli, A. (2004). *Tawheed in the Quran*. Qom: Esra Publications, vol. 17. (Persian)
- Kaur ,Jatinder.(2016). Schools As A Source To Learn Life Skills For Students. *International multidisciplinary E-Journal*.(1).102-117.
- Khamenei, S. A. (1993). *Statements in Meetings with Various Sections of the People*. Tehran: Office for the Preservation and Publication of the Works of His Eminence Ayatollah Khamenei. (Persian)
- Khamenei, S. A. (1995). *Statements in Meetings with Members of the Provincial Public Culture Councils*. Tehran: Office for the Preservation and Publication of the Works of His Eminence Ayatollah Khamenei. (Persian)
- Khamenei, S. A. (1998). *Statements in Meetings with Young People*. Tehran: Office for the Preservation and Publication of the Works of His Eminence Ayatollah Khamenei. (Persian)
- Khamenei, S. A. (2001). *Statements in Meetings with the People of Rafsanjan*. Tehran: Office for the Preservation and Publication of the Works of His Eminence Ayatollah Khamenei. (Persian)
- Khamenei, S. A. (2008). *Statements in Meetings with the People of Qom*. Tehran: Office for the Preservation and Publication of the Works of His Eminence Ayatollah Khamenei. (Persian)
- Khamenei, S. A. (2012). *Statements in Meetings with Young People of North Khorasan Province*. Tehran: Office for the Preservation and Publication of the Works of His Eminence Ayatollah Khamenei. (Persian)

- Ma'azi, L., & Zarei, R. (2015). Content Analysis of the Textbook of Thinking and Lifestyle in the First Semester of Secondary School in Terms of Promoting and Deepening the Culture of Hijab Based on the Goals of the Fundamental Transformation Document. *Journal of Women and Society*, 7(27), pp. 208-193.
- Mafariq, M., & Qamashi, A. (2015). Factors of Family Peace in the Lifestyle of Imam Ali (a.s.) and Lady Fatima (s.a.). *Journal of the Cultural and Social Council of Women and Family*, 19, pp. 124-93.
- Mahmoud Yaqoubi Doost (2016), An Investigation of the Relationship between Religiousness and Lifestyle (Women in the City of Ahvaz), *Journal of Sociology of Social Institutions*, 3(7), pp. 240-205
- Mehdavi Kani, Mohammad Saeed (2011), *Religion and Lifestyle*, Fourth Edition, Tehran: Imam Sadeq University, pp. 59-100.
- Mehdi Kani, M. S. (2005). The Concept of Lifestyle and its Scope in Social Sciences. *Journal of Cultural Research*, 1(1), Autumn, pp. 230-199.
- Mohammadi Reyshahri, M. (1992). *The Importance of Islamic Lifestyle*. First edition, Qom, Dar al-Hadith, pp. 315, Ragh'a'ei Publications.
- Mohammed Saeed (2008), *Religion and Lifestyle*, Third Edition, Tehran: Imam Sadeq University, pp. 46-78.
- Moradi, Y. (2015). The Impact and Position of Religion and Islam on Lifestyle. *Third World Conference on Psychology and Educational Sciences, Law and Social Sciences at the Beginning of the Millennium*, p. 6.
- Negin Nabavi (2008), *Readers, the Press, and the Public Sphere*, *Goftogu Journal*, 51, pp. 32-17.
- Radhalaisiman, Nan.A.(2016).LIFE SKILLS Education: A strategy for handing adolescents 'Risk Bahavior.*journal of Humanties and social science*.(21).92-99.
- Redadi, M. (2008). Social Capital and Social Security. *Yas Strategy Journal*, no. 16, pp. 186-196. (Persian)
- Rezaei, A.; Jafari, A. (2014). Background of Islamic-Iranian Lifestyle. Fourth Conference on the Islamic-Iranian Model of Progress. Tehran: Conference Secretariat. (Persian)
- Rezaei, A.; Jafari, A. (2014). Background of Islamic-Iranian Lifestyle. Fourth Conference on the Islamic-Iranian Model of Progress. Tehran: Conference Secretariat. (Persian)
- Sadeghi Deh Cheshma, S. (2014). *Islamic-Iranian Lifestyle*. First Conference on Non-Military Defense in the Humanities. Tehran: Civilica. (Persian)
- Salehi, A.; Yarahmardi, M. (2008). Explanation of Islamic Education from the Perspective of Allameh Tabatabai with Emphasis on Educational Goals and Methods. *Journal of Islamic Education*, vol. 3, no. 7, pp. 23-50. (Persian)
- Saroughi, B. (2004). *Methods of Verification in the Social Sciences*. Tehran: Research Institute of Humanities and Cultural Studies. (Persian)
- Sharifi, A. (2015). *Islamic-Iranian Lifestyle*. Tehran: Aftab-e-Tasavvur Publications, p. 256. (Persian)
- Sharifi, A. H. (2013). *Always Spring*. Qom: Ma'arif Publications, pp. 27-28. (Persian)

- Shiling, L. (2003). *Theories of Counseling (Counseling Perspectives)*. Translated by Sheida Khadijeh Aarin, 2nd ed. Tehran: Information Publications. (Persian)
- Singh, Divya. (2016). Status of Life-Skill Education and Its Practices in India. *IJEAR Vol(6)*.165-179.

Extended Abstract

Evaluation of Elementary School Textbooks based on Iranian-Islamic Lifestyle Components

Mohammad Gudarzi¹, Mohammad Hashem Rezaei^{2*},
Alireza Faqih³

Introduction: Each person's lifestyle is a cognitive framework in which a person chooses certain behaviors. These behaviors help a person to cope with life. But in general, despite the confusion of the theoretical definitions of lifestyle, the existence of common axes can be felt among most of the existing definitions. Therefore, the beliefs, values, manners and habits of life are the components of the social identity of the human society, which itself is a result of the worldview and ideology of the same human society. These behaviors in Islamic culture originate from the monotheistic worldview and provide the material and spiritual needs of man in this world and the hereafter. The consequences of this lifestyle provide human growth, excellence and happiness. Moderation in life and observance of moral virtues are among the distinctive features of this lifestyle. The aim of this research was to evaluate elementary school textbooks based on the components of the Iranian-Islamic lifestyle model. Considering the efforts of the West to promote its desired lifestyle in Muslim countries, we need to formulate a comprehensive and codified program based on the Islamic Iranian approach that can effectively confront the Western lifestyle. We also need young people and teenagers who are trained and raised based on the characteristics of this lifestyle, and this lifestyle based on the Iranian-Islamic approach should be taught in a detailed and basic manner, and therefore, it is the best way to This lifestyle should start from the beginning of formal education, i.e. from the elementary school system, so that it can be integrated with the personality of the students, and in accordance with their physical and personality development, this type of lifestyle will deepen in their existence. Although some efforts have been made in this field in the educational system, such as in some curricula, the title of Islamic life and education is considered, which is taught in the elementary grades, but nevertheless There is a concern that the output of education, i.e. the graduates of different academic courses, are not as they should be, and perhaps they are not

¹. Ph.D. Student of Philosophy of Education, Faculty of Psychology and Educational Sciences, Arak Azad University.

². Assistant Professor of Philosophy of Education Payam Noor University.

³. Assistant Professor, Department of Educational Sciences, Arak Azad University, Arak, Iran.

*. Corresponding Author: m.h_rezaee@yahoo.com

adapted to the behavior based on the educational model of the Islamic-Iranian lifestyle.

Research Question

- 1- How are the basic textbooks of the component (insight, attitude and tendencies) of the Islamic-Iranian lifestyle model?
- 2- How are elementary textbooks based on the component (human relations) of the Islamic-Iranian lifestyle model?

Methods: The research method was a qualitative case content analysis. The statistical population of the research included all six-year elementary school textbooks in the academic year 99-98. The research sample included 26 volumes of textbooks of five titles that had a higher relevance to the research objective and topic, and were selected using non-random selective sampling. In order to have a qualitative analysis of data, the qualitative content analysis method of King and Horrocks was used with the MAXQDA-2018 software.

Results: The results of the analysis of the first and second research questions showed that based on the Iranian-Islamic lifestyle model, in the components of attitudes and orientations, in 6 grades in the "Farsi-Bekhanim" and the book "Hedieh-e Asmani" had the highest frequency related to the sub-component of religious rituals and ceremonies, but the books of "Benevisim" and "Motaleate-e-ejtemai" had the highest frequency related to the sub-component of cultural signs. And in the component of human relationships, in 6 educational bases in the Persian book "Bekhanim," the book "Benevisim," and the book "Hedieh-e Asmani" had the highest frequency related to the sub-component of respect and reverence, but in the book "Talimat-e Ejtemai" had the highest frequency related to the sub-component of collectivism and individualism.

Discussion and Conclusions: The results of these questions indicate that the emphasis of the producers of elementary textbooks is based more on cultural and religious components and less on more material components such as worldliness, materialism and happiness. Paid. In fact, it can be said that the creators of the content of elementary textbooks tried to point out both the religious dimension and the national dimension of Iranian Islamic identity above all, and show both aspects well and distinguish it from others. Differentiate dimensions and aspects. Considering that the results of the research showed that the content of the primary course content is more emphasized on the spiritual, cultural, national and religious aspects, it is recommended that those involved in the education system strengthen teachers in this field and train in this regard. pay more attention Also, considering that the results of the research showed that the dimensions of life skills, such as anger management, expressing emotions, empathy, good communication with oneself and others, etc., are less emphasized in the elementary school textbooks, therefore, those involved Preparing the content of the textbooks of this course, it is suggested to pay more attention to these dimensions and to address them more in the content of the textbooks. It is suggested to analyze the content of the textbooks of other academic courses in the future researches, so that in addition to a more comprehensive picture of Iranian Islamic lifestyle in the books of these courses, a comprehensive picture of all academic courses can be obtained in terms of Iranian Islamic way of life.

Keywords: Textbooks, Elementary education, Attitudes-orientations, Human relationships, Iranian-Islamic lifestyle.

